

[CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
AAN ELISABETH VAN DE PALTS [HEIDELBERG]
31 DECEMBER 1653
5323

Samenvatting: Huygens stuurt Elisabeth zijn eigen *Hofwijck* en zijn zoon Christiaans *Theoremata*. Hij prijst Christiaan aan vanwege zijn veelzijdigheid, waaronder zijn kunde op het gebied van de muziek. Misschien wil keurvorst Karel Lodewijk van de Palts een van zijn zoons in dienst nemen. Tenslotte vraagt hij een afschrift van een brief van Chanut aan Elisabeth over het overlijden van Descartes.

Bijlage: *Hofwijck* (Huygens 1653); *Theoremata de quadraturâ hyperbole, ellipsis et circuli* (Christiaan Huygens 1651); *Euphrasia* (Huygens 1647).

Over een antwoord van Elisabeth blijkt niets. Huygens schreef opnieuw op 25 december 1654 (Worp 5, nr. 5382, p. 226), waarbij hij weer een geschrift van zijn zoon Christiaan meestuurde.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 2, pp. 519-521: ontwerp (autografisch).

Vroegere uitgave: Worp 5, nr. 5323, pp. 193-194: volledig.

Namen: Archimedes (= Christiaan Huygens); Pierre Chanut; René Descartes; >>>??? Maria d'Este???<<<; Gregorius à Sancto Vicentio; Christiaan Huygens; Constantijn Huygens jr.; Karel Lodewijk van de Palts; Louisa Hollandina van de Palts; Philip Ernst Vegelin van Claerbergen.

Plaatsen: Duitsland; Leiden.

Glossarium: musique (muziek).

Transcriptie

À Madame Elisabeth Princesse Palatine.

Ultimo anni 1653.

C'est un estrange excès de bonté qui porte Vostre Altesse à la peine de se souvenir que je suis au monde. Le Sieur Vegelin m'en a donné la nouvelle à son retour d'Alemagne, et j'en ay rougi aveq d'autant plus de confusion qu'il a trouvé moyen de me faire croire que Vostre Altesse avoit daigné se ressentir en quelque sorte, de ce que j'ay manqué à luy communiquer quelques pièces nouvellement produittes en ma maison. Si je suis bien informé, Madame, je supplie très-humblement Vostre Altesse de considérer que le seul respect que je vous doibs m'a retenu de vous présenter des choses si peu dignes de vostre attention. Je présuppose donc maintenant que Vostre Altesse me faict l'honneur de me l'ordonner, et là-dessus m'avance à luy envoyer ce mauvais papier.

Ce qu'il y a de ma façon a esté mis au jour par mon fils aîné, quand je n'ay plus sceu résister à la curiosité de ces amis trompeurs et trompez, qui s'imaginent que j'ay quelque talent en poésie, qu'il importe de ne point enterrer. Vostre Altesse y trouvera du sérieux et du follastre, du physique et du moral, selon la disposition du subject, qui est un petit lieu de plaisance que j'ay à une demie-heure d'icy, sur le Canal de Leiden. Je ne suis plus scrupuleux, Madame, de dire, mesme en prose, qu'il est joli, parce que l'esté passé il a pleu à la Reine vostre mère d'en juger ainsi de sa grace, m'ayant faict l'honneur d'y passer une après-dinée aux quilles, et à une pauvre collation de cerises. Après quoy je prétens que toute hyperbole de mon poème est démise, et j'espère que Vostre Altesse me l'advouera.

Ceste autre | 520 | pièce mathématique de mon second fils, que j'appelle mon Archimède, et lequel feu Monsieur des Cartes disoit estre de son sang, le chérissant d'une affection très-ardente, sera peut-estre un peu plus du goust de Vostre Altesse, nommément si elle a pris la peine de feuilleter les grands livres de la prétendue quadrature du cercle du Jésuite Gregorius de Sancto Vicentio de Gand, dont les juges neutres et désintéressés tiennent les fondemens esboulez par le peu de feuillet de ce garçon, qui véritablement a la veue nette et profonde en ceste estude, comme je fay estat qu'il fera encor mieux paroistre dans quelque temps par des productions de plus d'importance, qu'il couve et désire faire meurir soubz luy. Il y en a une qui concerne la théorie de ce qui flotte sur l'humide, et une autre où tout les fondemens de la télésopie sont déduits, aveq des

observations et raisonnemens sur les lunettes d'approche, que j'estime qu'on trouvera dignes de la réputation que ce jeusne auteur s'est desjà acquise parmi les gens du mestier.

C'est le père, Madame, que vous entendez parler, et vous devez souffrir en suite que j'enchérisse avec vérité sur les éloges de mon enfant, en vous disant qu'outre ce que dessus il est tout sçavant en Hébreu, en Grec, en Latin, en François et en Italien, pleinement versé en droict et en philosophie, très-entendu en musique, et si sçavant en peinture de crayon que les plus experts luy cèdent, au jugement de Madame la Princesse Louise, vostre sœur, qui est décisif en ceste matière. Voilà, Madame, comme Dieu a bény mes soings dans l'éducation de quatre fils que j'ay, n'y en ayant pas un qui n'ayt passé avec | 521 | succès extraordinaire au travers de tout ce qui se peut demander de sçavoir à de jeusnes gens de leur condition. Et si un jour Monseigneur l'Électeur, vostre frère, me faisoit l'honneur d'aggréer quelque poulain de cest haras, je croy qu'il n'y verroit pas le service de sa Maison intéressé. Vostre Altesse me fasse la grace d'y penser par occasion et s'assure qu'elle ne se trouvera pas trompée de mon débit, quoyque paternel, et passionné comme il doit.

Toute longue qu'est desjà ceste lettre, je ne puis m'empescher de l'estendre de quelque lignes pour très-humblement supplier Vostre Altesse de me vouloir gratifier d'une copie du récit que Monsieur Chanut, présentement Ambassadeur icy, me dit avoir fait par lettre à Vostre Altesse des circonstances de la dernière maladie et très-pas de Monsieur Descartes. Ce qu'il m'en a dit de bouche, Madame, m'a fait juger qu'il importe pour plusieurs considérations que ces particularitez soyent cognues et à ses amis, et à ses ennemis, la calomnie n'ayant cessé de persécuter jusqu'à l'ombre de ce grand personnage, à l'honneur duquel je m'assure que Vostre Altesse prendra en bonne part la liberté que je me donne de l'importuner sur ce subject. Monsieur Chanut, qui possède tous les papiers du défunct et prétend d'en faire imprimer quelques lettres d'eslite, désire feuilleter le tout avec mondit Archimède pour veoir ce qu'il y a encor de philosophique ou de mathématique, dont on pourroit faire part au public, n'ayant point de brouillon de ceste merveilleuse main, à mon advis, qui ne le mérite.

Je me haste de finir, et plus mon discours est long, moins je luy donneray de queue, et ne faisant que prier Dieu de bénir Vostre Altesse en ceste nouvelle année et en grand nombre d'autres, de toutes les grandeurs et prospéritez que luy souhaite de toutes les forces de son ame, etc.

J'adjouste encor à ce paquet quelques autres pièces de ma boutique qui ont occupé celles des imprimeurs à leur temps, pour amplement garnir Vostre Altesse de papier à faire cornets à tous sages.

Vertaling

Aan mevrouw Elisabeth van de Palts.

De laatste dag van 1653.

Het is een onbegrijpelijke overvloed van goedheid die u ertoe brengt eraan te willen denken dat ik nog op de wereld ben. De heer [Philip Ernst] Vegelin [van Claerbergen] bracht mij het bericht bij zijn terugkeer uit Duitsland, en ik moest ervan blozen, in des te grotere verwarring omdat hij kans heeft gezien mij te doen geloven dat u zich had verwaardigd het op de een of andere manier te betreuren dat ik had nagelaten u deelgenoot te maken van enige recentelijk thuis vervaardigde stukjes. Wanneer ik goed ben geïnformeerd, mevrouw, dan verzoek ik u nederig in overweging te willen nemen dat uitsluitend het respect dat ik u toedraag mij ervan heeft weerhouden u zaken aan te bieden die zo weinig uw aandacht waard zijn. Ik veronderstel dus nu dat u mij de eer verschaft mij dit op te dragen, en zend u daarom dit pak oud papier.

Het ¹deel ervan dat van mijn hand is, heeft mijn oudste ²zoon in het licht gegeven, toen ik niet langer weerstand kon bieden aan de nieuwsgierigheid van die vrienden, misleiders en misleiden, die menen dat ik enig talent heb voor poëzie, en dat het van belang is dat niet te begraven. U zult er ernst en scherts in aantreffen, uiterlijke en innerlijke kwesties, in overeenstemming met de aard van het onderwerp, namelijk een klein

1. Huygens, *Hofwijck* (Leiden 1653).

2. Constantijn Huygens jr.

³lustoord dat ik bezit, een half uur van hier, aan de Trekvaart naar Leiden. Ik schaam mij er niet meer voor, mevrouw, om zelfs in proza te verklaren dat het daar goed toeven is, aangezien afgelopen zomer het de ⁴koningin uw moeder heeft behaagd in overeenstemming met haar vriendelijkheid er aldus over te oordelen, toen zij mij de eer aandeed er een namiddag door te brengen met kegelen en er een eenvoudige kersenmaaltijd te gebruiken. Hierna durf ik beweren dat geen overdrijving meer schuilt in mijn gedicht, en ik verwacht dat u mij dit zult toegeven.

Het andere, wiskundige ⁵stuk van is mijn tweede ⁶zoon, die ik mijn Archimedes noem, en over wie wijlen de heer [René] Descartes (die hem koesterde met innige toewijding) zei dat hij iemand van zijn soort was. Het zal wellicht meer naar uw smaak zijn, vooral wanneer u de moeite heeft genomen de grote ⁷boeken door te bladeren over de veronderstelde kwadratuur van de cirkel van de jezuiet Gregorius à Sancto Vicentio uit Gent, waarvan de onpartijdige en belangeloze beoordelaars vinden dat de beginselen omvergeworpen zijn door toedoen van die enkele velletjes van deze jongen, die daadwerkelijk een helder en diep inzicht in deze materie heeft, zodat ik er vast op reken dat hij over enige tijd nog stukken van groter belang zal laten verschijnen, die hij nu aan het uitbroeden is en onder zich wenst te laten rijpen. Daar is ⁸een verhandeling bij die handelt over wat drijft op vocht, en een ⁹andere, waarin alle beginselen van de telescopie worden uitgewerkt, met waarnemingen en redeneringen over verrekijkers, welke naar mijn mening de reputatie die deze jonge auteur zich reeds heeft verworven onder de deskundigen waardig zullen zijn.

Het is de vader, mevrouw, die u hoort spreken, en staat u mij toe dat ik naar waarheid nog ga overbieden op deze lofprijzingen jegens mijn kind, door u te zeggen dat hij behalve in het bovenvermelde ook nog uiterst bekwaam is wat betreft het Hebreeuws, het Grieks, het Latijn, het Frans en het Italiaans, volkomen bekend met het recht en de filosofie, zeer onderlegd in de muziek, en zo knap in het potloodtekenen dat, naar het oordeel van mevrouw de prinses Louise [Hollandina van de Palts], uw zuster, dat doorslaggevend is op dit gebied, de besten voor hem moeten onderdoen. Ziedaar, mevrouw, hoe God mijn zorg voor de opvoeding van mijn vier zonen heeft gezegend, aangezien er niet één bij is die niet met buitengewoon succes alles heeft doorlopen wat men kan verlangen van jongelieden van hun stand om te leren kennen. En indien mijnheer uw broer de keurvorst [Karel Lodewijk van de Palts] mij eens de eer zou gunnen een veulen uit deze stoeterij te willen aannemen, dan denk ik dat hij daarvan geen nadeel zal ondervinden voor zijn Huis. Misschien wilt u mij het plezier doen er bij gelegenheid eens aan te denken, en wilt u ervan verzekerd zijn dat u zult ontdekken dat mijn woorden, hoe vaderlijk ook, en hartstochtelijk gegeven, zoals het behoort, u niet om de tuin hebben geleid.

Ook al is deze brief al erg lang, ik kan niet nalaten deze uit te breiden met enkele regels om u nederig te verzoeken mij met een kopie te begunstigen van het verslag dat de heer [Pierre] Chanut, momenteel ambassadeur alhier, mij zegt per brief aan u te hebben uitgebracht inzake de omstandigheden van de laatste ziekte en het verscheiden van de heer [René] Descartes. Wat hij mij er mondeling over heeft meegedeeld, mevrouw, heeft mij tot het oordeel gebracht dat het om verschillende redenen van belang is dat deze bijzonderheden bekend worden, zowel aan zijn vrienden als aan zijn vijanden, daar de kwaadsprekerij zelfs niet is opgehouden in het hiernamaals de geest te achtervolgen van deze bijzondere persoon, om wiens eer u mij de vrijheid die ik neem u op dit punt lastig te vallen ten goede zult willen houden. De heer Chanut, die alle papieren van de overledene in bezit heeft en voornemens is enkele van de beste stukken eruit te laten drukken, zou gaarne alles met mijn voornoemde Archimedes doornemen om te zien wat er nog tussen zit over filosofie of wiskunde waarvan men het publiek deelgenoot zou kunnen maken, hoewel er, naar mijn mening, zelfs geen krabbel van de hand van deze schitterende figuur is die zulks niet verdient.

3. Hofwijck.

4. Elisabeth Stuart, de koningin van Bohemen.

5. Christiaan Huygens, *Theoremata de quadraturâ hyperbole, ellipsis et circuli* (Leiden 1651).

6. Christiaan Huygens.

7. Gregorius à Sancto Vincentio, *Opus geometricum quadraturæ circuli et sectionum conii X libri comprehensum* (Antwerpen 1647).

8. Christiaan Huygens, 'De iis quæ liquido supernatant libri III.'

9. Christiaan Huygens, 'Dioptrica.'

Ik haast mij af te sluiten, en hoe langer mijn betoog wordt, des te korter zal ik de afsluiting ervan maken, door niets anders te doen dan te bidden tot God dat Hij u zegene in dit nieuwe jaar en in een groot aantal andere, met alle pracht en voorspoed die hij u met al de krachten van zijn ziel toewenst, [die is], enz.

Ik voeg nog bij dit pakje enkele andere ¹⁰stukken uit mijn winkel, welke in hun tijd die van de drukkers in beslag hebben genomen, teneinde Uwe Hoogheid rijkelijk te voorzien van papier om hoorntjes te maken voor alle wijzen.

10. Zeker *Euphrasia* (Leiden 1647), wellicht ook *Fortunata clades* (Leiden 1645) en misschien zelfs *Heilighe daghen* (Amsterdam 1645).